

Канцеларија за демократски институции и човекови права

ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ПРЕДВРЕМЕНИ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ

1 јуни 2008

Мисија за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР

Конечен извештај

Варшава

20 август 2008

СОДРЖИНА

I. КРАТОК ОСВРТ.....	1
II. ВОВЕД И БЛАГОДАРНОСТ.....	3
III. ИСТОРИСКИ ОСВРТ.....	4
IV. ПРАВНА РАМКА	5
V. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ	6
A. ОРГАНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ.....	6
1. Државна изборна комисија.....	6
2. Општински изборни комисији и избирачки одбори	7
Б. ЕДУКАЦИЈА НА ГЛАСАЧИТЕ	9
В. ИЗБИРАЧКИ СПИСОК.....	9
Г. ПОТВРДУВАЊЕ НА КАНДИДАТСКИТЕ ЛИСТИ	10
VI. ИЗБОРНА КАМПАЊА.....	11
A. ПРАВНА РАМКА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА КАМПАЊАТА	11
Б. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА.....	11
В. БЕЗБЕДНОСНА СОСТОЈБА	12
Г. ДРЖАВНИ И ПАРТИСКИ ПРАШАЊА	13
Д. ФИНАНСИРАЊЕ НА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА	13
VII. МЕДИУМИ	14
A. МЕДИУМСКО ОКРУЖУВАЊЕ	14
Б. ПРАВНА РАМКА.....	15
В. ПОКРИВАЊЕ НА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА.....	16
Г. НАБЉУДУВАЊЕ НА МЕДИУМИТЕ ОД СТРАНА НА МНИ НА ОБСЕ/ОДИХР.....	16
VIII. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ВО ПРЕДИЗБОРНИОТ ПЕРИОД	18
IX. УЧЕСТВО НА ЖЕНИ.....	19
X. УЧЕСТВО НА ЕТНИЧКИТЕ ЗАЕДНИЦИ	20
XI. ДОМАШНИ НАБЉУДУВАЧИ.....	20
XII. НАБЉУДУВАЊЕ НА ДЕНОТ НА ИЗБОРИТЕ	21
A. БЕЗБЕДНОСНА СОСТОЈБА	21
Б. ГЛАСАЊЕ.....	23
1. Рано гласање	23
2. Гласање на денот на изборите	23
В. ПРЕБРОЈУВАЊЕ	23
Г. СУМИРАЊЕ	24
XIII. РАЗВОЈ НА НАСТАНИТЕ ПО ИЗБОРИТЕ.....	25
A. РАЗВОЈ НА ПОЛИТИЧКИТЕ НАСТАНИ	25
Б. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ПО ИЗБОРИТЕ	25
В. ПОВТОРУВАЊЕ НА ГЛАСАЊЕТО.....	26
XIV. РАЗВОЈ НА НАСТАНИТЕ ПО ПОВТОРУВАЊЕТО НА ГЛАСАЊЕТО	28

XV. ПРЕПОРАКИ.....	29
A. ПРАВНА РАМКА.....	29
Б. ОРГАНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ.....	30
В. ИЗБИРАЧКИ СПИСОК.....	32
Г. ИЗБОРНА КАМПАЊА.....	32
Д. ПРОЦЕДУРИ НА ДЕНОТ НА ГЛАСАЊЕТО И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ГЛАСАЊЕТО.....	32
Ѓ. МЕДИУМИ.....	33
ДОДАТОК 1 – КОНЕЧНИ РЕЗУЛТАТИ.....	34
ЗА ОБСЕ/ОДИХР.....	35

ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ПРЕДВРЕМЕНИ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ

1 јуни 2008

Конечен извештај на Мисијата за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР

I. КРАТОК ОСВРТ

Предвремените парламентарни избори во Поранешната Југословенска Република Македонија се одржаа на 1 јуни 2008 година. По приемот на поканата од Министерството за надворешни работи на 14 април 2008 година, Канцеларијата за демократски институции и човекови права на ОБСЕ (ОБСЕ/ОДИХР) на 30 април 2008 година воспостави мисија за набљудување на изборите со цел да оцени дали изборниот процес е во согласност со Документот на ОБСЕ усвоен во Копенхаген во 1990 година, останатите меѓународни стандарди и со домашното законодавство.

Предвремените парламентарни избори кои се одржаа на 1 јуни, им понудија на гласачите широк спектар на избор во текот на енергично водените изборни кампањи. Во поголемиот дел од државата изборите беа процедурално добро спроведени. Меѓутоа, земајќи го предвид неуспехот да се спречи насилството во областите со претежно етнички албанско население и ограниченото и селективно спроведување на законите, очекувањата за напредок не беа реализирани. Организираните напори за насилно нарушување на изборниот процес во претпладневните часови на изборниот ден го оневозможија слободното изразување на волјата на гласачите на многу места.

Како резултат на тоа и по темелното разгледување на приговорите од страна на Државната изборна комисија (ДИК), на 15 јуни гласањето се повтори на 187 избирачки места и на 15 избирачки места на 29 јуни. Прегласувањето им овозможи на оние гласачи кои претходно беа изложени на сериозни нерегуларности да ја изразат својата волја во побезбедна и главно посмирена атмосфера. Сепак, напнатоста и застрашувањето беа забележителни во периодот пред повторувањето на гласањето. Во целина предвремените парламентарни избори не беа во согласност со клучните заложби на ОБСЕ.

Општо земено, Изборниот законик обезбедува цврста основа за спроведување на демократски избори. Меѓутоа, истиот содржи одредени нецелосни и противречни одредби особено во делот кој се однесува на приговорите и жалбите. Понатаму, законодавството кое се однесува на финансирање на изборната кампања не бара потврдување на податоците за финансирање на кампањата поднесени од страна на учесниците во изборите. Се размислуваше за измена на ваквите одредби, но предвремените избори го прекинаа процесот.

Органите за спроведување на изборите се соочија со бројни предизвици во текот на изборниот процес. И покрај скратените рокови заради предвремените избори и повторувањата на гласањето кои следеа, Државната изборна комисија работеше

ефикасно. Исто така, и покрај наводните притисоци врз некои од членовите, Државната изборна комисија работеше колегијално и непристрасно. Кога беа соочени со тешки одлуки, ДИК вообичаено се обидуваше да најде компромисно решение. Меѓутоа, се чинеше дека некои од одлуките на комисијата не беа во согласност со Изборниот законик.

Ефикасноста на Општинските изборни комисии (ОИК-и) беше попречена, делумно, бидејќи државните и јавните службеници кои ги сочинуваат ОИК-и не беа ослободени од нивните редовни работни должности се до доцна во изборниот процес и во одредени случаи беа распоредени надвор од нивното место на живеење. Во некои делови од државата ОИК-и и соодветните Избирачки одбори (ИО-и), чии членови се исто така државни службеници, се соочија со притисоци од официјални и неофицијални извори.

Жесток натпревар се водеше помеѓу двете најголеми коалиции кои ги претставуваат главно етничките Македонци како и помеѓу двете најголеми партии на етничките Албанци. Најголемиот дел од партиите кои ги претставуваат помалите етнички заедници се придружија на коалициите предводени од партиите на етничките Македонци.

Во текот на кампањата се користеше медиумско рекламирање, политички соопштенија и политички говори, нудејќи им на гласачите бројни извори на информации за програмите на кандидатите. Меѓутоа, јавните радиодифузери известуваа повеќе во корист на партиите на власт, а предупредувањата и санкциите на советот за радиодифузија беа неефикасни.

Разликата меѓу партиските и државните структури на моменти беше нејасна, што се покажа со започнувањето на кампањи од страна на властите пред отпочнувањето на официјалната изборна кампања, кои го рекламираа успехот на владините иницијативи како и владините програми за посебни услуги за граѓаните во текот на изборната кампања.

Партиите на етничките Албанци користеа остра реторика која понекогаш водеше кон насилство. Бројни инциденти кои вклучуваа насилство, во областите со претежно етнички албанско население, пред и за време на изборната кампања, создадоа застрашувачка атмосфера. Повеќе соговорници неуспехот да се преземат ефикасни заштитни мерки го припишаа на отвореното поддржување на една партија на етничките Албанци од страна на високи полициски службеници во северниот и западниот дел на државата. Фактот што локалните и државните власти не успеаја да се справат со ваквите постапки, придонесе кон атмосфера на неказнетост за време на изборите кои се одржаа на 1 јуни.

Изборниот законик поддржува рамноправна застапеност на родовите во изборниот процес. Жените се застапени со 30 отсто во новиот состав на Собранието. Понатаму, жените беа во голем број застапени во органите за спроведување на изборите, особено на пониските нивоа.

На денот на изборите, организираното насилство и застрашување го попречи гласањето во областите со претежно етничко албанско население при што едно лице го загуби животот, а неколкумина беа повредени. Ова придонесе за бројни нерегуларности и случаи на изборна измама. Сите овие случаи заедно влијаеја на слободата на гласачите да го дадат својот глас без застрашување, насилство и страв од одмазда. Министерството за внатрешни работи, иако првично не покажа спремност да ги повика на одговорност лицата кои беа вклучени во измамата на денот на изборите, при повторувањето на гласањето на 15 јуни успеа да ја контролира безбедносната состојба и обезбеди главно помирна атмосфера.

II. ВОВЕД И БЛАГОДАРНОСТ

По приемот на поканата од Министерството за надворешни работи на 14 април 2008 година, Канцеларијата за демократски институции и човекови права на ОБСЕ на 30 април 2008 година воспостави Мисија за набљудување на изборите (МНИ). МНИ на ОБСЕ/ОДИХР ја предводеше Амбасадорот Роберт Бери и првично беше составена од 13 членови на главниот тим со седиште во Скопје. На 6 мај, 20 долгорочни набљудувачи беа распоредени низ државата.¹

ОБСЕ/ОДИХР, Парламентарното собрание на ОБСЕ (ПС на ОБСЕ) и Парламентарното собрание на Советот на Европа (ПССЕ), со заеднички напори ја формираа Меѓународната мисија за набљудување. Претседавачот на ОБСЕ ја назначи Г-ѓа Пиа Кристмас Молер (Данска), Потпретседател на Парламентарното собрание на ОБСЕ и Шеф на делегацијата на ПС на ОБСЕ, за Специјален координатор и таа го предводеше тимот на краткорочни набљудувачи. Г-дин Мевлут Чавушоглу (Турција) ја предводеше делегацијата на ПССЕ.

На денот на изборите, Меѓународната мисија за набљудување на изборите (ММНИ) распореди набљудувачи од 42 земји учеснички во ОБСЕ; мисијата беше составена од 214 набљудувачи на ОБСЕ/ОДИХР, 19-члена делегација на ПС на ОБСЕ и 13-члена делегација на ПССЕ. ММНИ го набљудуваше гласањето на 1.176 избирачки места и пребројувањето на 112 избирачки места (од вкупно 2.976 избирачки места). ММНИ исто така, го набљудуваше и транспортот на резултатите до Општинските изборни комисији и сумирањето на резултатите во 73 ОИК-и (од вкупно 84 ОИК-и). За прегласувањето на 15 јуни, ММНИ се реструктурира и распореди 39 тимови набљудувачи, составени од 72 краткорочни набљудувачи на ОБСЕ/ОДИХР, 4-члена делегација на ПС на ОБСЕ и 2-члена делегација на ПССЕ, кои посетија 160 избирачки места (од вкупно 187 избирачки места каде имаше повторување на гласањето).

ММНИ изразува благодарност до Министерството за надворешни работи за поканата за набљудување на изборите; Државната изборна комисија за обезбедување

---

¹ Пред денот на изборите ОБСЕ/ОДИХР објави периодичен извештај; ден по изборите изјава за првичните наоди; и изјава за медиумите ден по одржувањето на повтореното гласање на 15 јуни. Сите извештаи се достапни на: www.osce.org/odihr-elections/31282.html

акредитации; и останатите државни и локални власти за пружената поддршка и соработка. ММНИ, исто така, изразува благодарност до Набљудувачката мисија на ОБСЕ во Скопје, Амбасадите на земјите учеснички во ОБСЕ и останатите меѓународни институции, за нивната соработка во текот на мисијата.

III. ИСТОРИСКИ ОСВРТ

Во согласност со уставот, на 12 април 2008 година Собранието гласаше за самораспуштање и предвремените парламентарни избори ги закажа за 1 јуни 2008 година. Демократската унија за интеграција (ДУИ), партија во опозиција, поднесе иницијатива за распуштање на Собранието со цел да се прекине застојот во работата на Собранието. Недостигот на квалификувано мнозинство² и напуштањето на владејачката коалиција од страна на ДПА, го отежна усвојувањето на законите предвидени со Охридскиот рамковен договор (наведени како предуслов за отпочнување на преговори за членство во Европската унија/ЕУ). Друг фактор кој влијаеше на политичката состојба беше поврзан со неуспехот на Поранешната Југословенска Република Македонија во април да се приклучи во НАТО.

Предлогот за одржување на предвремени парламентарни избори го поддржаа двете најголеми партии од владејачката коалиција, Внатрешно македонската револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) и Демократската партија на Албанците (ДПА). На оваа одлука и се спротивставија партиите од парламентарната опозиција – Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ) и Либерално демократската партија (ЛДП). На ваквата одлука се спротивставија и дел од помалите партии во владејачката коалиција – Новата социјалдемократска партија (НСДП) и Либералната партија (ЛП), кои тврдеа дека предвремените избори дополнително ќе ги одложат реформите поставени како репери/стандарди од страна на ЕУ за отпочнување преговори за пристапување.

Додека меѓународната заедница активно изразуваше очекувања за одржување на демократски избори, без употреба на насилство и застрашување, властите во изјави за јавноста се заложиле за спроведување на изборите во согласност со меѓународните заложби и стандарди. На 8 мај под покровителство на Националниот демократски институт со седиште во Вашингтон, сите политички партии, учесници во изборниот процес, потпишаа Кодекс на однесување. Потписниците се обврзаа да „промовираат слободни и фер избори и клима на демократска толеранција“ и „јавно да ги осудат употребата на насилство и застрашување“.³

Од 2002 година парламентарните избори се спроведуваат според пропорционалниот изборен модел, во шест изборни единици кои имаат приближно ист број регистрирани

---

² Според Уставот, законите „кои директно ги засегаат културата, употребата на јазиците, образованието, личните документи употребата на симболите“ се донесуваат „со мнозинство гласови од присутните пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од присутните пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство“.

³ Кодекс на однесување за слободни и фер парламентарни избори, потпишан на 8 мај 2008 година во Скопје

гласачи. При тоа од секоја изборна единица се избираат 20 пратеници. Изборните единици не кореспондираат со постојните административни/територијални единици, но, општо земено, ги следат општинските граници. Ваквиот пристап имаше за цел да ја зајакне целокупната стабилност преку фокусирање на политичкиот натпревар внатре во заедниците. Во одредени изборни единици – особено во областите со претежно етничко албанско население – силното ривалство меѓу партиите за време на изборите беше очигледно.

IV. ПРАВНА РАМКА

Правната рамка за изборите во голема мера е содржана во Изборниот законик кој влезе во сила пред одржувањето на парламентарните избори во 2006 година. Општо земено, иако содржи одредени нецелосни или противречни одредби, правната рамка дава цврста и еднообразна основа за одржување демократски избори.

Изборниот законик не е изменет од неговото донесување. Министерството за правда во 2007 година⁴ поднесе предлог амандмани до Собранието кои не беа усвоени. Во 2008 година Министерството за правда подготви дополнителни амандмани⁵, но истите не беа поднесени до Собранието до неговото распуштање.

Неколку закони кои влијаат на изборниот процес и кои, во некои случаи, се во судир со Законикот, беа усвоени по влегувањето на Изборниот законик во сила во 2006 година. Најсериозните противречности се однесуваат на жалбите до судовите. Според Изборниот законик, жалбите по одредени одлуки на Државната изборна комисија (ДИК) се доставуваат до Врховниот суд. Меѓутоа, по неодамна донесените Закон за судови и Закон за управни спорови⁶, надлежноста по жалбите кои се однесуваат на изборниот процес, ја пренесуваат кај новиот Управен суд. Овој суд има овластување да разгледува жалби по одлуки донесени од административни органи во прв степен⁷, вклучувајќи ги и жалбите по одлуките на ДИК.

Државната изборна комисија по ова прашање побара совет од државните институции и доби противречни мислења од Министерството за правда и Врховниот суд. ДИК одлучи сите жалби да ги проследува до Врховниот суд. Одлуката на ДИК беше прифатена од државните органи и главните учесници во изборниот процес. Меѓутоа, тесното толкување на сопствените надлежности во однос на случаите поврзани со изборите од страна на судот ги исклучи жалбите кои не се конкретно наведени во

---

⁴ За привремен престој и гласање надвор од земјата, финансирање на изборната кампања и изборни прекршоци.

⁵ За жалби до судовите, запишување на гласачите, финансирање на изборната кампања и прекршочни постапки.

⁶ Овие закони се исто така системски закони и за нивното донесување потребно е 2/3 мнозинство во Собранието (Уставен амандман бр. 25).

⁷ Закон за Управни спорови, член 8

Законикот. Тоа создаде правни празнини во заштитата на правата на изборните кандидати (види го делот за приговори и жалби во предизборниот период).

Другата правна противречност се јави како резултат на донесувањето на Законот за прекршоци во 2006 година. Според овој закон, ДИК нема овластување да води постапки против оние кои извршиле изборни прекршоци.⁸ Земајќи предвид дека според Изборниот законик ДИК сè уште го има ова овластување, неизвесно е дали органите кои се овластени за тоа ќе ја преземат одговорноста.

V. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

A. ОРГАНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Изборниот законик предвидува три нивоа на органи за спроведување на изборите: Државната изборна комисија (ДИК), 84 Општински изборни комисији (ОИК-и) и 2.976 Избирачки одбори (ИО-и). Од 2006 година ДИК е постојано тело кое ги надгледува подготовките за изборите и е составено од седум члена со мандат од 5 години. ОИК-и се одговорни за надгледување на изборниот процес во секоја од општините и исто така имаат мандат од пет години. ИО-и се назначуваат на период од четири години; секој ИО е одговорен за избирачко место пред и на денот на изборите.

1. Државна изборна комисија

Парламентарните избори од 2008 година се вторите парламентарни избори спроведени од страна на овој состав на ДИК.⁹ Според согледувањата на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР, ДИК работеше ефикасно и покрај скратените рокови и повторувањата на гласањето. Во согласност со Изборниот законик, во случај на предвремени избори најголемиот дел од изборните рокови се скратуваат за 5 дена. Исто така, ДИК работеше колегијално и непристрасно и покрај одредени притисоци врз нејзините членови. Земајќи предвид дека Претседателот на ДИК беше предложен од сегашната владејачка партија ВМРО-ДПМНЕ, во периодот пред 1 јуни партиите од опозицијата го повикаа да даде оставка.¹⁰ Претседателот истакна дека е избран на период од 5 години и дека би било неодговорно да даде оставка непосредно пред изборите. По изборите од 1 јуни, кога се разгледуваа приговорите, членовите на ДИК кои беа предложени од партиите на етничките Албанци беа изложени на притисоци.

---

⁸ Според Изборниот законик ДИК е надлежна да „поведува и води“ прекршочни постапки (Изборен законик, член 31 став 3); Законот за прекршоци прави разлика меѓу државни органи кои се овластени да поведуваат постапки и оние (прекршочни органи) кои се овластени да ги водат постапките.

⁹ Државната изборна комисија беше избрана пред одржувањето на парламентарните избори во 2006 година; од гласањето во Собранието на 17 април 2006 година нема промени во членовите на ДИК.

¹⁰ Во согласност со Изборниот законик, Претседателот го предлага најголемата партија од опозицијата а заменикот го предлага партијата која е на власт. Законикот предвидува и дека мандатот на членовите на ДИК трае 5 години.

ДИК вложуваше напори за донесување на најголем дел од одлуките со консензус што често резултираше со долги дебати. Во случај на различно толкување на Изборниот законик, ДИК се одлучуваше на компромисно решение. Во еден случај тоа значеше дека ДИК дозволи лица кои претходно биле осудени за кривични дела да бидат на кандидатските листи (види го делот кој се однесува на потврдување на кандидатските листи).

Формалните седници и голем дел од работните состаноци на ДИК беа отворени за странските и домашните набљудувачи. Овластените претставници на политичките партии присуствуваа само на седницата на ДИК посветена на ждрепката за место на гласачкото ливче и седницата на која се разгледуваа приговорите.

ДИК имаше редовни средби со МНИ на ОБСЕ/ОДИХР и ваквата соработка беше за пример.

2. Општински изборни комисии и избирачки одбори

ОИК-и и ИО-и имаат по 5 члена и 5 заменици. Од 2006 година, членовите се избираат по пат на случаен избор од редот на вработените во државната и јавна администрација. Меѓутоа, како преодна мерка, во 2006 година, само претседателот и двајца членови на ИО-и се избираа на овој начин. Останатите двајца членови беа номинирани од политичките партии. Затоа, пред изборите оваа година, неопходно беше да се организира изборот на двајца нови членови и заменици за секој од ИО-и (околу 6,000 дополнителни членови и заменици).

Беа изработени насоки за етничка и родова застапеност во пониските органи за спроведување на изборите. Во општините во кои етничките заедници сочинуваат повеќе од 20 отсто од целокупното население, етничката заедница мораше да биде застапена со двајца членови на ниво на ОИК и еден член на ниво на ИО. Бројот на претставниците на етничките заедници во изборните органи се зголемуваше кога процентуалната застапеност на етничката заедница во општината беше над 50 отсто. Како дополние на тоа, во составот на изборните органи, двата рода треба да бидат застапени со најмалку 30 отсто.

Претходно наведените насоки обезбедуваат висок степен на вклученост; земајќи го предвид тесниот круг од кој требаше да се изберат членовите на изборните органи, вредно е да се спомене дека истите беа испочитувани. Меѓутоа, во одредени општини немаше доволно државни и јавни службеници од бараната етничка заедница заради што службениците мораше да се извлекуваат од места кои беа надвор од општините во кои тие живеат.¹¹

ОИК-и почнаа редовно да се состануваат само две недели пред денот на изборите во најголем дел бидејќи членовите не беа ослободени од нивните редовни должност како

---

¹¹ Ова резултираше со состојбата 21 Општинска изборна комисија да има повеќе од половина членови кои не се жители на таа општина и 11 Општински изборни комисии со 8 или повеќе членови што доаѓаат од друга општина.

државни службеници за да може да присуствуваат на состаноците. Исто така, беше забележано дека тоа што некои од членовите не беа жители на општините во кои беа распоредени ја отежнуваше комуникацијата во случаи кога не сите членови го говореа јазикот на кој се одржуваа состаноците.

Повеќето ОИК-и и ИО-и беа отворени за набљудувачите, а некои од нив побараа и засилено присуство за прегласувањето кое се одржа на 15 јуни. Меѓутоа, во областите каде МНИ на ОБСЕ/ОДИХР забележа случаи на изборна измама (Тетово и Сарај) имаше случаи кога на набљудувачите им беше дозволен ограничен пристап или пак воопшто не им беше дозволено да влезат во избирачките места.

Назначувањето на државните и јавни службеници во пониските органи за спроведување на изборите имаше за цел да го следи моделот на непристрасна изборна администрација на сите нивоа. Меѓутоа, земајќи предвид дека прашањето за непристрасноста на државната администрација сè уште постои, учесниците во изборниот процес искажаа различни гледишта за моделот. Понатаму, заради кратката временска рамка, обуката за овие предвремени избори беше недоволна. Беше спроведена ограничената обука за групно и семејно гласање која беше поддржана од УНДП, но набљудувачите на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР забележаа ограничено влијание во времето што беше на располагање.

Дел од членовите на ИО-и, во областите со висока политичка напнатост пред денот на изборите, побараа да бидат изземени заради можното присуство на насилство на изборниот ден. Во Тетово, на пример, 50 лица (меѓу кои и 10 претседатели на ИО-и) побараа да бидат изземени притоа наведувајќи здравствени причини. Во близина на Тетово, во Брвеница, 5 од 18 ИО-и одбија да работат на денот на изборите доколку полицијата не биде постојано присутна во избирачките места – иако тоа не е предвидено со закон. По насилството на 1 јуни, загриженоста на членовите на ИО-и во избирачките места каде што се повторуваше гласањето се зголеми така што многумина побараа да бидат изземени; притоа некои од членовите го наведоа стресот како причина. ДИК на тоа одговори со истакнување на доверба во подобрените безбедносни планови и притоа нагласи дека оваа должност е дел од нивната работа како државни службеници.

Иако некои од членовите на ИО-и на 1 јуни беа забележани како активни или пасивни учесници во нарушувањето на изборниот процес, вклучувајќи и полнење на гласачки кутии, ДИК одлучи дека нема доволно време за нивна замена и обука на нови членови пред повторувањето на гласањето две недели подоцна. Шест претседатели на ОИК-и¹² каде што се случија најсериозните изборни нерегуларности беа заменети. Ова предизвика збунетост и лутина кај некои од претседателите на ОИК-и кои сметаа дека, земајќи го предвид притисокот на кој беа изложени, не секогаш претседателите беа одговорни. Набљудувачите на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР забележаа дека ОИК-и, за време на прегласувањето, покажаа повеќе решителност во спречувањето на повреди на изборниот процес, иако ОИК-и истакнаа дека тоа беше резултат на зголеменото

---

¹² Ова се случи во Сарај, Липково, Тетово, Брвеница, Боговиње и Гостивар

присуство на полицијата и набљудувачите што го оневозможува реализирањето на заканите.

Б. ЕДУКАЦИЈА НА ГЛАСАЧИТЕ

Пред одржувањето на изборите ДИК, спроведе деветдневна кампања за едукација на гласачите во печатените и електронски медиуми на македонски и албански јазик. Пораките вклучуваа: мобилизација на гласачите, информации за тоа како се гласа, и предупредувања против изборна измама и застрашување. Исто така, две домашни невладини организации спроведоа кампањи за едукација на гласачите преку електронските медиуми и со делење на летоци. Меѓутоа, заради доцна донесената конечна одлука за повторување на гласањето и гледиштето на ДИК дека на денот на изборниот молк не може да се даваат информации за гласачите, немаше доволно време за соодветно информирање на гласачите за тоа на кои избирачки места засегнатите гласачи треба да гласаат. Падот од 9 отсто во одзивот на гласачите на 15 јуни (споредено со одзивот на гласачите на 1 јуни) може делумно да се припише и на овој фактор.¹³

В. ИЗБИРАЧКИ СПИСОК

Во овој момент Министерството за правда е одговорно за водење и ажурирање на избирачкиот список. Министерството за правда го ажурира избирачкиот список два пати во годината со информации добиени од Министерството за внатрешни работи кое пак информациите ги добива од други органи. Досега не е спроведена детална проверка на избирачкиот список. Постапката за промена на податоците за местото на живеење е долга, така што многумина одлучуваат да не ја пријават промената на живеалиште. Како резултат на внатрешната миграција и емиграција, во некои делови од државата има повеќе имиња на избирачкиот список отколку жители што покренува сомневања за квалитетот на избирачкиот список.

Заради предвремените избори, рокот за јавен увид во избирачкиот список беше скратен за 5 дена и се одвиваше во периодот помеѓу 22 април и 1 мај. Известувањето за јавниот увид беше објавено во пишаните и електронски медиуми на македонски, албански и турски јазик. Вкупно околу 40.000 лица ги проверија своите податоци во избирачкиот список во подрачните канцеларии на Министерството за правда, на интернет или преку специјално отворената телефонска линија. Како резултат на овие проверки беа направени 715 измени избирачкиот список, вклучувајќи и бришење на 354 починати лица. Понатаму, 67.191 лице кои имаат пријавено дека привремено живеат или работат надвор од државата останаа на избирачкиот список, но нивните имиња беа означени со ѕвездичка.

---

¹³ Одзивот на гласачите на парламентарните избори кои се одржаа на 1 јуни беше 58 отсто. Одзивот на гласачите на повтореното гласање одржано на 15 јуни на 187 избирачки места беше скоро 29 отсто, 9 отсто помалку од одзивот на 1 јуни. Вкупниот одзив на гласачите од двете фази на изборниот процес беше 57 отсто.

Вкупно 1.779.116 гласачи се запишани во избирачкиот список, што претставува зголемување од 2 отсто во споредба со 2006 година. Избирачкиот список остана непроменет за прегласувањето. На денот на изборите, во 8 отсто од избирачките места посетени од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР имаше лица на кои не им беше дозволено да гласаат бидејќи не беа на избирачкиот список. На повтореното гласање бројот на гласачи кои беа вратени се зголеми на 14 отсто од посетените избирачки места.

Г. ПОТВРДУВАЊЕ НА КАНДИДАТСКИТЕ ЛИСТИ

До крајниот рок од 2 мај, 2 коалиции, 16 политички партии и двајца независни кандидати доставија кандидатски листи до ДИК. По разгледувањето на поднесените документи, на 4 мај ДИК ја отфрли листата на Семакедонската работничка партија бидејќи немаа доставено изјави за етничката припадност на некои од кандидатите. Иако ВМРО-НП не поднесе потврда за судска регистрација, како што е предвидено со законикот, ДИК одлучи да ја потврди нивната листа врз основа на податоците од судскиот регистар. Меѓутоа, подоцна ВМРО-НП не успеа да отвори посебна жиро сметка за кампања и како резултат на тоа ДИК ја отфрли нивната листа. Вкупно 1.540 кандидати се најдоа на 18 листи во шесте изборни единици на парламентарните избори во 2008 година. На 9 мај, ДИК го одреди редоследот на кандидатските листи на гласачкото ливче по пат на ждрепка.

Поднесувањето на листа од страна на Социјалдемократската партија на Македонија (СДПМ), партија која нема свои пратеници во Собранието, беше тема која предизвика загриженост во периодот на поднесување на кандидатските листи. Нивната листа содржеше имиња кои беа многу слични со оние на носителите на листи од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ). СДСМ поднесе писмен приговор до ДИК. Иако кандидатската листа на СДПМ се сметаше за обид да се збунат гласачите, ДИК одлучи дека Изборниот законик не дава доволно основа за отфрлање на листата (понатамошниот тек на настаните, поврзани со жалбата која СДСМ ја поднесе во врска со ова прашање, е опишан во делот посветен на предизборните приговори и жалби).

ДИК потврди и две листи на кои имаше кандидати кои претходно биле осудени на казна затвор со времетраење од повеќе од шест месеци¹⁴ што е во спротивност со член 7 од Изборниот законик.¹⁵ Неодамна Уставниот суд ја потврди оваа одредба од законикот¹⁶ и заклучи дека таквата осудуваност влијае на правото на кандидирање за време на издржување на казната, но и потоа. Претседателот на судот ја информираше МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека влијанието на таквата осудуваност продолжува да постои

---

¹⁴ Еден од кандидатите за кој станува збор е истакнат политичар кој беше осуден со правосилна судска одлука на казна затвор со времетраење од 4 години за незаконско присвојување на општински капитал. Неговата казна подоцна беше скратена за шест месеци преку помилување.

¹⁵ Според член 7 став 2 од Изборниот законик „Право да биде избран за пратеник, ... има секој државјанин ... ако ... со правосилна судска одлука не е изречена казна затвор од најмалку шест месеци“

¹⁶ Одлука бр. У125/2006-0-0 (21 ноември 2007 година)

до истекувањето на последиците од казната или до нивното бришење во согласност со закон.¹⁷

VI. ИЗБОРНА КАМПАЊА

A. ПРАВНА РАМКА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА КАМПАЊАТА

Според Изборниот законик, изборната кампања трае 20 дена. Меѓутоа, Изборниот законик не ја дефинира изборната кампања и не предвидува казни за прекршоци поврзани со кампањата. Ова прашање беше покренато од соговорници во периодот пред официјалниот почеток на кампањата кога беа забележани бројни активности насочени кон промоција на политичките партии.

Законикот конкретно ги регулира активностите поврзани со изборната кампања во медиумите, поставувањето на постери и рекламни паноа и одржување на собири. Законикот предвидува еднаков пристап до сите форми на кампања за сите организатори на кампања.

Според Изборниот законик, градоначалниците треба да одредат места во општините за истакнување на изборниот материјал. Не сите градоначалници го сторија тоа пред изборите што предизвика инциденти во текот на кампањата, главно во областите со претежно етничко албанско население каде приврзаниците на ДУИ и ДПА понекогаш насилно се натпреваруваа за места за изложување на изборните знамиња и плакати. Во текот на изборната кампања набљудувачите на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР известија само за изолирани случаи на кинење постери или нивно прекривање.

Б. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА

Официјалната изборна кампања почна на 11 мај и траеше до 30 мај, по што следеше 24-часовен изборен молк. Двете најголеми коалиции на етничките Македонци – ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата Сонце предводена од СДСМ - како и двете најголеми етнички албански партии – ДУИ и ДПА – организираа активна и видлива кампања во поголемиот дел од изборните единици, притоа опсежно користејќи постери, рекламни паноа и платени реклами. Набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР забележаа пасивна и помалку забележителна кампања од страна на останатите 14 листи на кандидати. Само уште една партија, Партијата за европска иднина (ПЕИ) користеше платени реклами на ТВ.

Четирите водечки кандидатски листи одржаа бројни собири во текот на кампањата; на најголемите собири учествуваа десетици илјади приврзаници. Набљудувачите на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР беа присутни на околу 40-тина собири на граѓани и истите ги оценија

---

¹⁷ Одредбите за рехабилитација од Кривичниот законик (од член 103 до член 105) овозможуваат истекување на последиците од кривичните казни како и нивно бришење преку судски и други правни средства, вклучувајќи и изминување на одреден временски период; во овие два случаи не се имаше случено ништо од претходно наведеното.

како главно добро организирани и спроведени. Во најголем дел немаше директни судири за време на собирите, Меѓутоа, по големиот собир на ДУИ во Тетово на 29 мај, полицијата приведе тројца активисти на ДУИ кои ги поттикнуваа своите приврзаници да го блокираат автопатот Скопје – Тетово и да земат еден полицаец како заложник. Состојбата се разреши со ослободувањето на тројцата притворени активисти на ДУИ од страна на полицијата. Сите политички партии кои учествуваа во изборниот процес потпишаа кодекс на однесување, обврзувајќи се притоа да „промовираат слободни и фер избори и клима на демократска толеранција“ и „јавно да ја осудат употребата на насилство и застрашување“.¹⁸ Сепак, тонот на кампањата се заоструваше, а бројот на лични напади и обвинувања се зголемуваше. Натпреварот меѓу двете етнички албански политички партии вклучуваше остра реторика која можеби ги поттикна насилните дејствија кои следеа.

В. БЕЗБЕДНОСНА СОСТОЈБА

Безбедносната состојба во текот на кампањата во областите со претежно етнички албанско население значително се разликуваше од безбедносната состојба во останатиот дел од државата. Додека во најголем дел од државата беа пријавени само неколку инциденти, насилството и застрашувањето беа широко распространети во областите со претежно етничко албанско население. Полицијата често не реагираше на ваквите инциденти или не се обиде да спречи идни инциденти создавајќи на тој начин атмосфера на неказливост.

Според Министерството за внатрешни работи, помеѓу 11 и 26 мај министерството добило информации за 14 напади на штабови на политички партии и две општински канцеларии на политичките партии.¹⁹ Во тој момент не беа спроведени истраги за овие инциденти. Меѓутоа, беа почнати 4 истраги за други безбедносни инциденти. При еден инцидент од висок профил на 12 мај, се пукаше на конвој на Претседателот на ДУИ Али Ахмети; наводните сторители беа притворени и обвинети.

Во периодот пред изборите, МНИ на ОБСЕ/ОДИХР прими бројни известувања од политичките партии и граѓани за натамошни наводни инциденти. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР прими вкупно 19 известувања за напади на канцеларии на ДУИ, 5 грабнувања на приврзаници на ДУИ, 2 напади на домови на приврзаници на ДУИ, еден напад на канцеларија на ДПА и 6 инциденти кои вклучуваа користење на огнено оружје. Се чини дека известувањата добиени од ДУИ не секогаш беа проследени до властите.

Имаше и бројни известувања за возила со вооружени лица кои доцна навечер се движеа низ селата како и гласини за нелегални преминувања на границата од страна на косовски Албанци со цел да се создаваат проблеми на денот на изборите. Иако непотврдени, ваквите обвинувања придонесоа кон напнатоста.

---

¹⁸ Кодекс на однесување за фер и демократски избори потпишан на 8 мај 2008 година во Скопје

¹⁹ ДУИ претрпе 10 напади, ДПА два, а ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ по еден

Според соговорници на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР меѓу кои и високи владини функционери, безбедносните проблеми во областите со претежно етнички албанско население потекнуваа од исполитизираноста на вишите нивоа во полицијата. Соговорниците, вклучително и оние од Министерството за внатрешни работи, посебно го наведоа вршителот на должност Заменик министер за внатрешни работи Рефет Елмази (кој беше разрешен но не беше заменет, така што и понатаму остана да ја врши таа функција) и подрачниот полициски началник Фаик Дервиши кои селективно го спроведуваа законот. И двајцата се добро познати како активисти на ДПА.

Г. ДРЖАВНИ И ПАРТИСКИ ПРАШАЊА

Користењето на владини средства за партиски активности имаше значителна улога во јавните дебати особено на почетокот на кампањата. Високата видливост на кампањите насочени кон промовирање на владините политики пред официјалниот почеток на кампањата поттикна критики од страна на јавноста; по забелешките од учесниците во изборите и меѓународната заедница владата ги стопираше овие кампањи.

Иако платените реклами за владините успеси беа стопирани, владините програми за бесплатни медицински прегледи на јавни места, вработувањата и отворањето на рурални здравствени центри продолжија и во текот на кампањата. Државната комисија за спречување на корупција сметаше дека ваквата пракса е во спротивност со Законот за спречување на корупција, но Министерот за здравство, самиот кандидат и Шеф на изборниот штаб на ДПА, тврдеше дека активностите се дел од годишната програма на владата и според тоа се дозволени. Тоа беше оспорено од страна на Претседателот на Државната комисија за спречување на корупција.

Друго спорно прашање беше одговорот на полицијата на инцидентите поврзани со изборите кој се чинеше пристрасен. Примерите го вклучуваат притворањето на едно лице кое го снимаше собирот на коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ во Штип на 20 мај и изјавата на Министерот за внатрешни работи (носител на листата на коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ во ИЕ 6) дека министерството ќе поднесе тужба за клевета против Претседателот на СДСМ Радмила Шекеринска за нејзината изјава за неефикасноста на полицијата.

Д. ФИНАНСИРАЊЕ НА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА

Организаторите на изборна кампања се обврзани да отворат посебна жиро сметка за кампања, преку која мора да поминат сите донации и трошоци, за кандидатската листа да биде потврдена.²⁰ Постојат ограничувања за вкупните трошоци од страна на организаторите на кампања во износ од 60 денари по гласач (околу 1 евро).²¹ Организаторите на кампања се обврзани да поднесат финансиски извештај до ДИК, Државниот завод за ревизија и Собранието во рок од 30 дена по верификувањето на

---

²⁰ Изборен законик, член 71

²¹ Изборен законик, Член 84

мандатите на новоизбраните пратеници, Меѓутоа, не постои обврска за потврдување на поднесените податоци или пак за нивна споредба со забележаните трошоци. Според една анегдотска информација расходите на главните организатори на кампањи значително го надминаа ограничувањето; во пракса, во моментот не постои ефикасна контрола на финансирањето на изборните кампањи.

Реформата на финансирањето на изборната кампања беше наведена како еден од реперите за напредок во процесот на пристапување во ЕУ. На почетокот на годината Министерството за правда подготви дополнителни предлог амандмани на Изборниот законик кои го покриваа и ова прашање, но истите сè уште не се доставени до Собранието. Меѓу другото, амандманите директно ги применуваат ограничувањата содржани во Законот за финансирање на политичките партии врз финансирањето на изборна кампања (како што се висината на поединечни донации и добра и услуги); бараат од организаторите на кампања да подготват регистар на донации/трошоци; двојно зголемување на ограничувањето на трошоци; предвидуваат поднесување на финансиски извештај на средина на кампањата, по завршување на кампањата и по завршување на изборите; предвидуваат поднесување на финансиски извештај за рекламирање на кампањите од страна на медиумите; и, предвидуваат поднесување копии од финансиските извештаи до Државната комисија за спречување на корупција.

VII. МЕДИУМИ

A. МЕДИУМСКО ОКРУЖУВАЊЕ

Постои разноликост во медиумското опкружување во државата кое вклучува 54 ТВ станици, 67 радио станици и бројни пишани медиуми.²² Телевизијата се смета за главен извор на информации со три јавни²³ и пет приватни²⁴ ТВ станици кои пренесуваат програма низ целата држава. Иако главно постои разноликост, сопствениците на медиумите често играат одлучувачка улога при дефинирањето на уредувачката политика и понекогаш ги користат медиумите за одбрана на сопствените политички и економски интереси.

Јавниот радиодифузен сервис (МРТВ) беше создаден како резултат на трансформацијата на државниот медиум во 1993 година. МРТВ би требало да се финансира од радиодифузната такса, но процедурите за собирање на таквата такса никогаш не се воспоставија оставајќи ја МРТВ да зависи од државно финансирање. Одлуките за државно финансирање на МРТВ се носат спорадично што ја намалува професионалноста и независноста на сервисот. На 5 јуни вработените во јавниот радиодифузен сервис започнаа протест за покачување на платите кои не ги имаат добиено пет месеци.

---

²² Совет за радиодифузија, Скопје

²³ МТВ-1, МТВ-2, Собраниски канал (МРТ)

²⁴ А1, Канал 5, Сител, Алсат-М, Телма

Б. ПРАВНА РАМКА

Покривањето на изборната кампања од страна на медиумите е регулирано во Изборниот законик и Законот за радиодифузна дејност. Според Изборниот законик медиумите имаат обврска да обезбедат еднакви услови за пристап до медиумско претставување за сите кандидати.²⁵ Изборниот законик, исто така го обврзува Собранието да донесе правила за медиумско претставување во текот на официјалната изборна кампања. Меѓутоа, Собранието се распушти во април 2008 година пред да успее да ги донесе правилата за известување од страна на радиодифузерите во текот на изборите. Советот за радиодифузија, делувајќи на сопствена иницијатива, ги донесе правилата на 18 април, но тие немаат правна сила. Законот за радиодифузна дејност го овластува Советот за радиодифузија да упати предупредувања и привремено да забрани комерцијални реклами на електронските медиуми како санкција за повреди на општите радиодифузни правила.

Постапувањето на медиумите во согласност со законот го надгледува Советот за радиодифузија, тело кое издава дозволи на медиумите. Ова тело има девет члена кои ги избира и разрешува Собранието. Во периодот пред одржувањето на изборите, мандатите на тројца од членовите на Советот истеклоа, а Собранието не избра нови членови заради што Советот функционираше со намален капацитет.

Според Законот за радиодифузна дејност, во периодот пред официјалниот почеток на кампањата, времетраењето на рекламните спотови на ТВ и радио станиците не смее да изнесува повеќе од 12 минути од времето за емитување во текот на еден реален час. За време на изборната кампања, Советот за радиодифузија, дозволи најмногу 12 минути дополнително време за емитување на рекламни спотови на еден реален час.

Сите електронски медиуми објавија ценовници за политичко рекламирање. Меѓутоа, политичките партии и нивните коалиции добиваа значителни намалувања на цените кои не беа објавени, а висината на намалувањата се одредуваше поединечно (според информациите, намалувањето се движеше меѓу 10 и 90 отсто од објавената цена). Ова во пракса создаде нееднакви услови за пристап до платеното рекламирање на политичките партии и нивните коалиции. Иако се предвидува еднаков третман на политичките партии за медиумско претставување на нивните политички програми, не постои одредба според која сите кандидати, партии и коалиции треба да добијат еднаква цена за еднакво времетраење и публика кога купуваат време за рекламирање.

Забраните за клевета преку печатените или електронските медиуми сè уште се дел од Кривичниот законик. Иако промените на законикот казната затвор ја заменија со парична казна, новинарите при извршувањето на својата работа сè уште може да бидат предмет на кривична тужба.

---

²⁵ Изборен законик, член 75

В. ПОКРИВАЊЕ НА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА

Како што е предвидено со законот, јавниот радиодифузер обезбеди бесплатно време за емитување за сите подносителите на кандидатски листи. Повеќето политички партии и коалиции ја искористија оваа можност за презентирање на нивните гледишта и изборни платформи. Бесплатната политичка програма беше достапна само на првиот канал на МТВ кој емитува програма на македонски јазик; спотот на еден од кандидатите кој одби да говори на македонски, не беше емитуван.

Двата јавни ТВ канали, МТВ-1 и МТВ-2 емитуваа специјални програми за различни настани поврзани со кампањите на учесниците во изборите. Јавниот радиодифузер, исто така, организираше и 14 дебати на македонски и албански јазик.²⁶ Лидерите на двете коалиции на етничките Македонци и двете најголеми етнички албански партии не учествуваа на дебатите. Лидерите на партиите и коалициите не учествуваа на дебатите и покрај постојаните повици упатени од страна на лидерот на коалицијата Сонце до Премиерот и претседател на ВМРО-ДПМНЕ.

Советот за радиодифузија има обврска да ги набљудува сите електронски медиуми за време на официјалната кампања. Советот го започна набљудувањето кога почна изборната кампања, но земајќи ја предвид слабата финансиска состојба, Советот не ги вклучи регионалните радио станици во набљудувањето.

Советот за радиодифузија, за време на кампањата упати вкупно 45 предупредувања и околу 132 необврувачки препораки²⁷ до седум национални и 29 регионални ТВ станици. Најзначајни се двете предупредувања упатени до вториот канал на МТВ за нивното „доминантно покривање на ДПА во своите информативни програми“.²⁸ Првиот канал на МТВ доби едно предупредување за нееднакво покривање, додека до јавниот радио сервис и ТВ Алсат-М беа упатени препораки за коригирање на нивното нееднакво покривање. Меѓутоа, дејствувањето на Советот немаше забележлив поправен ефект врз радиодифузерите.

Г. НАБЉУДУВАЊЕ НА МЕДИУМИТЕ ОД СТРАНА НА МНИ НА ОБСЕ/ОДИХР

МНИ на ОБСЕ/ОДИХР спроведе набљудување на медиумите користејќи квантитативна и квалитативна анализа на шест ТВ канали²⁹ и шест весници.³⁰ Набљудувањето кое започна на 30 април ја вклучуваше и 20-дневната изборна кампања

---

²⁶ МТВ-1 организираше четири телевизиски дебати меѓу политичките партии и кандидати кои се кандидираа во 5 или 6 изборни единици. МТВ-2, која емитува програма на албански јазик, организираше дебати меѓу претставниците на партиите на Албанците.

²⁷ Земајќи предвид дека Собранието не ја донесе Одлуката за рамноправен пристап во медиумското претставување, лековите против повредите, надвор од она што е регулирано со Законот за радиодифузна дејност, немаа правна сила а препораките се сметаа за необврзувачки.

²⁸ Првата беше упатена пред а втората по официјалниот почеток на изборната кампања.

²⁹ МТВ-1, МТВ-2, А1, Канал 5, Сител, Алсат-М

³⁰ Дневник, Утрински весник, Време, Вечер, Коха, Лајм

и 24-часовниот изборен молк. Во целина, медиумите им овозможиле на главните партии и коалиции да ги претстават своите гледишта и платформи во централните вести. Меѓутоа, недостатокот на аналитичко известување ја ограничи улогата на медиумите во информирањето на гласачите за изборниот натпревар.

Од 30 април до почетокот на официјалната кампања, МТВ-1 (канал кој емитува програма на македонски јазик) распореди околу 26 отсто од програмата за главно позитивно покривање на коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ додека коалицијата Сонце доби 20 отсто главно неутрално покривање. Ваквиот сооднос остана непроменет по официјалниот почеток на кампањата. Коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ доби 24 отсто главно позитивно покривање, додека коалицијата Сонце доби 19 отсто со главно неутрален и позитивен тон. Како дополнение на тоа МТВ-1 посвети значително време на позитивно покривање на владините активности. Двете албански политички партии добија еднаков третман со околу 8 отсто покриеност. МТВ-1 емитуваше и специјална изборна програма која балансирано ги покриваше двете македонски коалиции, секоја од нив доби околу 34 отсто главно позитивно покривање.

Јавниот канал МТВ-2 кој емитува програма на албански јазик, покажа јасна наклонетост кон ДПА. Пред официјалниот почеток на кампањата МТВ-2 оддели 21 отсто за главно позитивно покривање на активностите на ДПА додека ДУИ доби 9 отсто со главно негативен тон. Пристрасноста кон ДПА порасна во текот на официјалната изборна кампања. МТВ-2 посвети 42 отсто од времето на активности на ДПА со главно позитивен тон, додека ДУИ доби околу 19 отсто од времето со главно негативен и неутрален тон. Слична тенденција беше забележана и на специјалната програма за изборите.

Постоеја забележителни разлики во покривањето на изборните кампањи од страна на приватните радиодифузери набљудувани од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР. Во текот на официјалната кампања, А1 и Канал 5 на гледачите им понудија балансирано покривање на главните учесници во изборите. ТВ Сител покажа јасна пристрасност за коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ која доби околу 34 отсто покриеност со главно позитивен тон. Коалицијата Сонце доби 20 отсто со главно негативен и понекогаш неутрален тон. ТВ Алсат-М се фокусираше на активностите на партиите на Албанците со незначително претпочитање на ДУИ. Во текот на официјалната кампања ДУИ доби 27 отсто, а ДПА 25 отсто.

Печатените медиуми набљудувани од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР презентираа разноликост на гледишта. Додека Време, Дневник и Утрински покажаа наклонетост кон коалицијата Сонце, Вечер беше јасно наклонет кон коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, притоа остро критикувајќи ја коалицијата Сонце. Слична тенденција беше забележана и кај медиумите на албански јазик, каде Коха покажа пристрасност за ДПА, а Лајм за ДУИ.

VIII. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ВО ПРЕДИЗБОРНИОТ ПЕРИОД

Учесниците во изборите имаа ограничен пристап до правни лекови и можности за поднесување на жалби за наводни повреди пред денот на изборите делумно заради недоследности во законодавството, но и заради тесното толкување на надлежностите на органите надлежни за приговорите и жалбите. Судиите од Основните и Апелационите судови и понатаму останаа незапознаени со нивната улога во однос на повреди поврзани со кампањата, а Врховниот суд ги ограничи жалбите по одлуките донесени од органите за спроведување на изборите на оние кои се јасно назначени во Изборниот законик.

Правната заштита во однос на повредите поврзани со кампањата е ограничена и не е целосно регулирана во постојното законодавство. Единствена одредба од ИЗ која го регулира ова прашање им дава можност на кандидатите чии права се повредени со „попречување и оневозможување на кампањата на противкандидатите“, да поведат постапка пред надлежниот Основен суд (со право на жалба пред Апелациониот суд).³¹ Видот на постапките кои може да се покренат во согласност со оваа одредба не е дефиниран, како што не се дефинирани ни лицата против кои би се водела постапката (вклучувајќи ги противкандидатите, приватни лица и можеби општински или државни службеници). Иако зборовите „попречување и оневозможување ... кампања“ соодветствуваат со описот на прекршоци во законикот,³² основниот член не посочува дали постапката по својата природа би била граѓанска или кривична.

Неколку Основни и Апелациони судови, со кои МНИ на ОБСЕ/ОДИХР стапи во контакт, имаа различен став во однос на нивната улога во процесот на поднесување на приговори жалби. Некои од нив одрекуваа било каква надлежност врз случаи поврзани со изборите; други наведоа дека може да се поднесат прекршочни постапки (кои би резултирале со парични казни или компензација за засегнатите); некои пак беа отворени за разгледување на граѓански постапки со кои би се барала изјава дека правата поврзани со кампањата биле повредени. Сепак, немаше поднесени тужби во врска со повреди поврзани со кампањата.

Делокругот на жалбите до судовите достапни до учесниците во изборите се намали во споредба со претходните избори. Претходно Врховниот суд имаше општа надлежност да одлучува по жалби во управни спорови,³³ оваа надлежност сега е префрлена кај Управниот суд. Во недостаток на општа управна надлежност, Врховниот суд својата надлежност ја практикуваше само по жалби кои се стриктно наведени во Изборниот законик. На пример во случајот со жалбата на коалицијата Сонце предводена од СДСМ против потврдувањето на листата на СДПМ (на која имињата на носителите на листи беа многу слични на имињата на носителите на листи од СДСМ), Врховниот суд ја одби жалбата со објаснување дека Изборниот законик не содржи прецизна одредба за таква жалба.

---

³¹ Изборен Законик, член 73

³² Изборен законик, член 181

³³ Закон за судовите (1995)[заменет во 2006], член 34 став 3

Откако се појавија информации во јавноста дека некои од кандидатите на СДПМ не се согласиле да бидат на листите, скопскиот обвинител побара од полицијата да прибере докази. Таквите информации не беа добиени пред денот на изборите. Подоцна скопскиот обвинител заклучи дека кандидатите за кои станува збор се согласиле да бидат кандидирани.

IX. УЧЕСТВО НА ЖЕНИ

Жените кандидати и членови на органите за спроведување на изборите, одиграа значителна улога во овие избори. Во согласност со ИЗ, на секои три места од листата, најмалку едно место му припаѓа на помалку застапениот пол. Политичките партии го исполнија ова барање; од 1.540 кандидати, 35 проценти (или 462 кандидати) беа жени. На предвремените парламентарни избори одржани во 2008 година, 37 жени беа избрани за пратеници во Собранието; седум од нив се од албанската етничка заедница и една од влашката етничка заедница. Оваа бројка претставува 30.8 отсто од вкупно 120 пратеници во Собранието. Со тоа беше реализирана целта за 30 отсто застапеност на помалку застапениот род во Собранието, цел поставена од Пактот за стабилност за Југоисточна Европа во 1999 година.

Од седум члена на ДИК, две беа жени, но жените беа пропорционално подобро претставени во пониските органи за спроведување на изборите. Во ОИК-и застапеноста на жените се движеше меѓу 30 и 70 отсто. Околу 44 отсто од Претседателите на ОИК-и беа жени; во 50 отсто од ИО-и замениците претседатели беа жени; во 9 отсто од ИО-и (267) немаше жени членови.

Семејното гласање беше една од пошироко распространетите неправилности забележани од страна на набљудувачите на денот на изборите. Семејното гласање главно подразбира дека машки член од домаќинството ги насочува жените од семејството во процесот на гласање или пак гласа за нив. Овој феномен го нарушува правото на жените на приватност при гласањето и ги лишува од нивното право на глас. Постоеше забележителна етничка нееднаквост по ова прашање при што набљудувачите известуваа за семејно гласање во 34 отсто од набљудуваните избирачки места со претежно етничко албанско население, додека оваа бројка во останатите делови изнесуваше 12 отсто. Во многу наврати Претседателите на ИО-и не вложија напор за да ги спречат мажите да одат зад параваните заедно со женските членови од семејството. Исто така беше забележано дека сериозната загриженост во однос на семејното гласање се отфрлаше бидејќи ваквата пракса за многумина во етнички албанската заедница е „традиционална“. Недостатокот на обука и застрашувањето беа споменати пред набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР како причини за семејното гласање. Планираната програма за обука на изборните органи на оваа тема не беше целосно спроведена пред одржувањето на изборите.

Родовите прашања не беа дел од програмите на политичките партии и кандидатите. Не беше забележан ниту еден кандидат кој ги имаше жените за целна група и говореше за

специфични родови теми. Пораките за едукација на гласачите емитувани пред изборите беа насочени општо кон учеството на гласачите и не се осврна на семејното гласање.

Медиумското претставување на кандидатите не ја отсликуваше родовата еднаквост на листите. Претставеноста на жените кандидати во централните термини на вестите се движеше меѓу 6 отсто на МТВ-2, која емитува програма на албански јазик и 31 отсто на приватната Канал 5, која емитува програма на македонски јазик.

X. УЧЕСТВО НА ЕТНИЧКИТЕ ЗАЕДНИЦИ

Изборниот и пошироко политичкиот процес тежнее кон фокусирање на теми кои се од интерес на двете најголеми етнички заедници – Македонците и Албанците – и нивните односи. Другите заедници се обидуваат да играат позначајна улога во напорите националниот дијалог да се прошири и да се надмине би-етничката дебата. Останатите етнички заедници кои се официјално признаени во државата и кои во целокупното население учествуваат со 10 отсто – Турци, Срби, Роми, Власи и Бошњаци – беа претставени во претходниот состав на Собранието, но сепак мораа да вложуваат многу напори за да играат позначајна улога во политичкиот живот на државата.

На овие избори сите етнички заедници беа застапени преку неколку партии формирани на етничка основа; многу од нив се приклучија на предизборната коалиција предводена од ВМРО-ДПМНЕ и во еден случај на коалицијата Сонце предводена од СДСМ. Вреди да се истакне дека коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ вклучи пет политички партии на Ромите, соединувајќи ги за прв пат сите релевантни политички партии на Ромите. Како дополнение на тоа, на листите на политичките партии имаше дополнителни 6 кандидати кои припаѓаа на други етнички заедници. ВМРО-ДПМНЕ, тесно соработувајќи со неколку партии формирани на етничка основа, успеа да ги придобие, меѓу другото и со склучување на предизборни договори за прашања кои се од значење за овие заедници.³⁴ Ова ќе претставува предизвик за Владата и Собранието во текот на нивниот мандат.

Вкупно, покрај 29-те кандидати од албанската етничка заедница, 9 кандидати кои ги претставуваат етничките заедници на Турците, Ромите, Србите, Власите и Бошњаци, беа избрани за пратеници во новиот собраниски состав.

XI. ДОМАШНИ НАБЉУДУВАЧИ

Домашните организации за набљудување на избори, на денот на изборите на 1 јуни земаа значително учество; 11 домашни невладини организации регистрираа вкупно

---

³⁴ Можно формирање на Агенција за малцински прашања, усвојување на Закон за заедниците и амандмани на Изборниот законик за резервирани места во Собранието за помалите етнички заедници

5.592 набљудувачи. Најголемата организација за набљудување беше онаа на МОСТ, со 4.100 акредитирани набљудувачи. Домашните набљудувачи беа присутни на 70 отсто од набљудуваните избирачки места; МОСТ беше присутна на 65 отсто. Статистичката анализа изработена од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР покажа дека присуството на домашни набљудувачи позитивно влијае на изборниот процес. Имено, во случаите кога набљудувачи на МОСТ беа присутни во избирачките места оценката беше попозитивна (6 отсто негативни извештаи) отколку кога немаше претставници на МОСТ (11 отсто негативни извештаи). Ваквото позитивно влијание беше особено забележано во областите со претежно етнички албанско население.

МОСТ издаде 3 изјави за медиумите во текот на изборниот ден во кои информираше за 80 инциденти. Тие исто така известија и дека забележале 55 дополнителни инциденти кои не можеа да ги објават за да ги заштитат своите набљудувачи. Заради загриженост во врска со безбедноста, МОСТ повлече 86 набљудувачи од Тетово, Гостивар и од околината на Скопје. Исто така, 11 од нивните набљудувачи насилно беа исфрлени од избирачките места во околината на Тетово.

МОСТ изведе паралелно сумирање на гласовите (ПСГ) вечерта на изборите покривајќи 30 проценти од сите избирачки места со цел да се провери точноста на сумирањето на резултатите направено од страна на органите за спроведување на изборите. Иако главно точни, големиот број на неправилности и последователни поништувања ја намали веродостојноста на резултатите од ПСГ за изборните единици 1, 2 и 6.

МОСТ беше единствената домашна организација која го набљудуваше повторувањето на гласањето на 187 избирачки места кое се одржа на 15 јуни. Со цел да се справи со можните безбедносни проблеми, МОСТ, за разлика од 1 јуни кога имаа распоредено по 1 набљудувач на избирачко место, овој пат набљудувачите ги распореди во тимови од двајца набљудувачи. Помалиот број избирачки места им овозможи да распоредат постојани тимови на 130 избирачки места и 15 ОИК-и. За време на прегласувањето, набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР забележаа присуство на набљудувачи на МОСТ на 86 отсто од избирачките места.

ХП. НАБЉУДУВАЊЕ НА ДЕНОТ НА ИЗБОРИТЕ

А. БЕЗБЕДНОСНА СОСТОЈБА

Денот на изборите, 1 јуни, беше обележан со насилство и застрашување во областите со претежно етнички албанско население.³⁵ Иако во текот на денот безбедносната состојбата во овие делови се стабилизираше, како резултат на инцидентите кои се случија во утринските часови, едно лице го загуби животот, а седум други беа повредени.

---

³⁵ Поточно во општините Тетово, Гостивар, Врапчиште, Брвеница, Боговиње, Теарце, Зајас, Дебар, Чаир, Сарај, Чучер-Сандево и Арачиново

Едно лице го загуби животот во инцидентот кој се случи во селото Арачиново кое се наоѓа во близината на Скопје, каде што имаше престрелка меѓу полицијата и криминалци. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР доби известување дека криминални групи влегле во Арачиново вечерта пред одржувањето на изборите. Во утринските часови вооружени лица беа забележани како шетаат низ улиците, а влезот во селото беше блокиран. Според Министерството за внатрешни работи, тешко вооружени лица отвориле оган на полицијата која влегла во селото. Полицијата возвратила на огнот како резултат на што едно лице го загуби животот, две беа повредени, а 11 лица беа приведени од полицијата под сомнение за учество.

Иако немаше други сериозно повредени, многу други случаи на насилство и застрашување беа пријавени во текот на изборниот ден. Набљудувачите на ММНИ известија за 19 случаи на застрашување, 14 од нив беа во области со претежно етничко албанско население. Во повеќето од овие случаи застрашувањето беше насочено кон членовите на ИО-и како што беше случајот во Берово (ИМ 2890) каде Претседателот на ИО беше нападнат. Затегнатост и немири беа забележани во 3 отсто од набљудуваните места – седум отсто во етнички албанските области и еден отсто во останатите делови. При броењето, застрашување беше забележано во седум случаи а присуство на затегнатост и немири беше пријавено за 16 отсто од набљудуваните места.

Избирачките места 0515 и 0516 во Горна Бањица беа затворени само еден час по официјалниот почеток на гласањето бидејќи гласачките кутии беа украдени од страна на вооружени лица, а членовите ИО-и беа исфрлени од избирачките места. Во Гостивар две избирачки места (0507 и 0508) мораше да бидат затворени во 10.25 часот бидејќи изборниот процес беше нарушен од страна на непознати лица кои ги наполнија гласачките кутии, го украдоа избирачкиот материјал и ги застрашуваа членовите на ИО-и. Во Сарај, едно избирачко место не беше навреме отворено бидејќи членовите на ИО увидоа дека во текот на ноќта исчезнале половина од гласачките ливчиња. Во утринските часови гласањето беше сопрено и во општината Чучер Сандево (во близината на Скопје) каде приближно 30 непознати лица влегле во избирачкото место, ги застрашувале членовите на ИО и го украде изборниот материјал.

Во два наврати кога безбедносната состојба не дозволуваше безбеден излез од областа (Порој, северно од Тетово и Арачиново, североисточно од Скопје), набљудувачите на ММНИ беа извлечени со помош на полицијата. Два члена на ДИК кои ја посетија областа со цел да ја истражат изборната измама во Порој, беа исто така извлечени од избирачкото место со помош на полицијата.

На многу места набљудувачите на ММНИ забележаа дека полицијата не беше присутна во близина на гласачкото место за време на гласањето (22 отсто). Отсуството на полицијата беше позабележително за време на броењето на гласовите; во 39 отсто полицијата не го обезбеди и затвори избирачкото место.

Б. ГЛАСАЊЕ

1. Рано гласање

Еден ден пред изборите, на 31 мај, беше спроведено гласање за оние кои се на отслужување воен рок, казна затвор или притвор и за внатрешно раселените. Истиот ден се спроведе и гласање во домовите и болниците за болните и немоќни лица. ММНИ набљудуваше 54 случаи на рано гласање, кое, општо земено, беше добро организирано. Во поголемиот број случаи се работеше за мали групи гласачи; само во 4 случаи имаше повеќе од 50 гласачи. Набљудувачите на ММНИ забележаа дека во 5 случаи ИО не обезбеди соодветни услови за тајност на гласањето, а во 24 отсто од набљудувањата правилата за процесот на гласање не беа испочитувани. Сепак, оценката за раното гласање, општо земено, беше позитивна.

2. Гласање на денот на изборите

На денот на изборите, набљудувачите на ММНИ посетија 1.100 избирачки места. Гласањето беше оценето како 'лошо' или 'многу лошо' во 8 отсто од набљудуваните избирачки места. Постоеше значителна разлика помеѓу етнички македонските делови од државата и деловите со претежно етничко албанско население. Во областите со претежно етничко албанско население оценката за гласањето беше значително полоша со 20% од набљудуваните места оценети со 'лошо' или 'многу лошо'. Во другите делови од државата гласањето беше оценето како 'лошо' или 'многу лошо' во 2 отсто од случаите. Разлики меѓу областите имаше во размерот на семејното гласање. Семејно гласање беше забележано во 18 отсто од случаите – во областите со претежно етничко албанско население 34 отсто, во другите делови 10 отсто.

Набљудувачите на ММНИ забележаа силно присуство на неовластени лица на избирачките места; во областите со претежно етничко албанско население 16 отсто, во останатите 6 отсто. На пример во ИМ 1013 (Липково) активисти на ДПА беа забележани како го попречуваат процесот, давајќи им упатства на членовите на ИО и на гласачите. ММНИ забележа силна поврзаност меѓу присуството на неовластени лица и вкупната оценка. Избирачките места каде што имаше неовластени лица добија понегативна оценка.³⁶ Во 12 избирачки места, во присуство на набљудувачи на ММНИ, неовластени лица го попречуваа или насочуваа процесот.

В. ПРЕБРОЈУВАЊЕ

ММНИ го набљудуваше пребројувањето на гласовите во 111 избирачки места; пребројувањето беше оценето како 'лошо' или 'многу лошо' во 15 проценти од посетените избирачки места. Забележителната разлика помеѓу областите со претежно

---

³⁶ Во случај на присуство на неовластени лица, целокупната оценка беше негативна во 27 отсто од избирачките места ('лошо' или 'многу лошо'); оваа бројка се намалува на 5 отсто доколку немаше неовластени лица

албанско население и останатите делови од земјата продолжи во текот на пребројувањето на гласовите со 30 отсто од пребројувањата во етнички албанските делови оценети како ‘лошо’ или ‘многу лошо’ наспроти 8-те отсто во другите делови.

Во 12 од случаите кои беа набљудувани, резултатите не беа ускладени. Во Боговиње, ИМ 2129 на пример, овластениот претставник на ДПА беше забележан како прави измени во избирачкиот список и ги кине гласачки ливчиња за да се ускладат броевите. Некои избирачки места беа рано затворени, уште пред да пристигнат набљудувачите така што не можеа да присуствуваат на броењето. Во еден таков случај во Горно Свиларе (2455), во околината на Скопје, резултатите не беа истакнати на гласачкото место, а набљудувачите на МНИ не можеа да го најдат ИО. Два часа подоцна ИО пристигна во ОИК со резултатите од гласањето според кои одзивот на гласачите беше 93 отсто и скоро сите беа за ДПА.

Г. СУМИРАЊЕ

Набљудувачите на ММНИ го набљудуваа сумирањето на резултатите во 71 од 84 ОИЕ-и. Сè на сè, сумирањето беше изведено на уреден и транспарентен начин, во присуство на овластени претставници и набљудувачи на МОСТ. Само во две ОИК-и сумирањето беше оценето како ‘лошо’ или ‘многу лошо’³⁷ иако напнатоста и нередите беа забележани во 7 ОИК-и, а во 10 ОИК-и беше оценето дека сумирањето беше лошо организирано. Во 6 ОИК не беа внесени податоците од сите избирачки места во компјутерската база на податоци. Понатаму, онаму каде што компјутерската обработка на податоците се вршеше во одделна просторија, само на набљудувачите на ММНИ им беше дозволено да го следат процесот.

Единствените известувања за намерно фалсификување на резултатите беа во ОИК во Тетово каде и претходно во текот на денот се случуваа многу проблеми. Барем пет ИО-и пристигна со нецелосно пополнети записници за резултатите; ОИК-и им помогна ИО да ги пополнат записниците и да ги усогласат броевите без притоа да ги разгледаат материјалите. Во Тетово на набљудувачите на повеќе наврати им беше кажано да не поставуваат прашања и да седат на места од каде што не можеа да го следат процесот. Набљудувачите на ММНИ забележаа пет избирачки места во кои излезноста на гласачите беше меѓу 90 и 100 отсто, а ИО-и пристигнуваа со непотпишани записници кои беа прифатени од ОИК. Спротивно на тоа, во Гостивар набљудувачите на ММНИ беа сведоци на препирки во случај кога ОИК одбиваше да ги сумира податоците од некое избирачко место. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР доби информации од две ОИК (Тетово и Сарај) дека некомплетните или фалсификувани записници ги прифаќале бидејќи биле застрашувани од страна на високи функционери или други членови на ОИК.

ДИК објави дека одзивот на гласањето на предвремените парламентарни избори одржани на 1 јуни беше 58 проценти. Од резултатите сумирани во 2.741 избирачки места во базата на податоци на ДИК 75 прикажаа невообичаено високи бројки за

---

³⁷ Тетово и Сарај

излезноста. Две избирачки места во Порој, на пример, од каде набљудувачите на ММНИ беа извлечени со помош на полицијата, прикажаа меѓу 99% и 100 % излезност со речиси сите гласови дадени за ДПА.

ХИИ. РАЗВОЈ НА НАСТАНИТЕ ПО ИЗБОРИТЕ

А. РАЗВОЈ НА ПОЛИТИЧКИТЕ НАСТАНИ

Насилството, вклучувајќи ја и употребата на оружје, на денот на изборите беше остро осудено од страна на Претседателот Бранко Црвенковски и меѓународната заедница. Иако според првичните резултати ВМРО-ДПМНЕ извојува јасна победа, Претседателот на партијата Никола Груевски најави дека партијата ќе ги почне разговорите за коалицирање по одржувањето на демократски избори на територијата на целата држава. Во функција на Претседател на владата, тој вети дека гласањето ќе биде повторено во сите области во кои претходно имаше насилство.

Во своите изјави по изборите двете албански политички партии постојано меѓусебно се обвинуваа за крадење на гласови и насилство. Претседателот на ДПА го повикуваше Али Ахмети да даде оставка³⁸, кој пак возврати со повик за изолација на ДПА и нејзиниот Претседател.³⁹ На 5 јуни ДУИ одржа мирен протест против изборното насилство. ДПА користеше остра реторика и најави дека 'политичката касапаана' која ДУИ ја претрпе на 15 јуни ќе продолжи на прегласувањето на 15 јуни кога ДУИ ќе биде длабоко поразена.⁴⁰

Министерството за внатрешни работи ја информираше МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека поднело 164 кривични пријави против сторители на казниви дела поврзани со изборите, но до 14 јуни само 25 лица беа притворени како резултат на овие напори. Меѓу нив беше и висок партиски функционер на ДУИ кој беше приведен на 13 јуни.

Б. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ПО ИЗБОРИТЕ

Пет политички партии и коалиции кои учествуваа на предвремените парламентарни избори кои се одржаа на 1 јуни поднесоа приговори до ДИК за 376 избирачки места. ДИК ги разгледуваше приговорите два дена во присуство на набљудувачи на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР, овластени претставници на подносителите на листи; сето тоа се пренесуваше во живо на ТВ.

При разгледувањето на приговорите по изборите на 1 јуни, ДИК постави критериуми за отворање и прегледување на изборниот материјал. Критериумите вклучуваа: да се утврди дали записниците содржат забелешки од овластените претставници или

---

³⁸ Мендух Тачи: „Ахмети влезе во политиката со пукање. Ваква личност тешко може да ја разбере демократската моќ до која треба да се дојде со гласови, не со оружје“ (Top Channel TV, 5 јуни).

³⁹ Изјава за медиумите на ДУИ од 5 јуни 2008 г.

⁴⁰ Адриатик Имери, портпарол на ДПА на конференцијата за печат одржана на 11 јуни.

избирачкиот одбори и да се утврди дали биле доставени забелешки до ОИК. Освен што ја разгледуваше содржината на приговорите, ДИК проверуваше и дали изборните материјали содржеа непотпишани или изменети записници, земаше предвид дополнителни информации од членови на изборните органи како и резултатите од избирачките места со сомнително висок одсив на гласачите.

Како резултат на ваквото разгледување на приговорите, ДИК ги поништи резултатите во 197 избирачки места. 38 од нив беа поништени *ex officio*, врз основа на тоа што гласањето било прекинато или пак врз основа на она што членовите на ДИК го забележале на денот на изборите. Останатите избирачки места беа поништени заради несоодветни активности, вклучувајќи и неточни или непотпишани записници, избирачки список на кој можеше да се види дека едно лице гласало за повеќе или бројот на гласачките ливчиња не соодветствуваше со бројот на гласачи кои гласале. Од 100 избирачки места за кои ДИК го разгледа изборниот материјал, доволно докази за поништување беа најдени во 94 случаи.

Темелната проверка на изборните материјали и одлуките донесени потоа претставуваат значителна промена во начинот на кој ДИК во минатото се справуваше со приговорите и жалбите по изборите и со нерегуларностите кои се случуваа на денот на изборите; ДИК никогаш претходно при разгледувањето на приговорите и жалбите не ги има отворано изборните материјали.

Три политички партии го искористија правото да поднесат жалби по одлуките на ДИК до Врховниот суд. ДУИ поднесе жалби со кои бараше поништување на 4 избирачки места, ДПА поднесе жалби со кои бараше поништување на 110 избирачки места и преиначување на одлуките на ДИК за поништување на 76 избирачки места, и Тајната македонска револуционерна организација (ТМРО) поднесе жалба по одлуката за нивниот приговор кој се однесуваше на изборните единици 5 и 6 во целост.

Врховниот суд се подели во 4 Совети за да решава по жалбите. Три од четирите Совети на Врховниот Суд ги потврдија речиси сите одлуки што ги донесе ДИК, отфрлајќи само една. Меѓутоа, четвртиот Совет преиначи 11 одлуки на ДИК за поништување на резултати. Иако тие изјавија дека ги разгледале изборните материјали и не нашле основа за потврдување на одлуките на ДИК, Советот го разгледа целокупниот изборен материјал само за едно избирачко место. За разлика од разгледувањето на приговорите од страна ДИК, жалбениот процес во Врховниот суд не беше отворен за јавноста. Сепак, за прв пат Врховниот суд ги објави своите одлуки на својата интернет страна.

В. ПОВТОРУВАЊЕ НА ГЛАСАЊЕТО

Според ИЗ, доколку резултатите во избирачкото место се поништени и тие резултати имаат влијание на распределбата на места во Собранието, гласањето ќе се повтори 14 дена по денот на гласањето.

Прегласувањето на предвремените парламентарни избори од 1 јуни кое се одржа на 15 јуни, беше спроведено на вкупно 187 избирачки места со вкупно 161.874 гласа. 19

ОИК-и⁴¹ претежно во етнички албански делови од државата беа вклучени во прегласувањето. Прегласувањето се одвиваше во 6 отсто од вкупно 2.976 избирачки места и опфати 9 отсто од вкупниот број на гласачите. Според Министерот за внатрешни работи половина од полициските сили кои бројат 10.000 полицајци, беа распоредени на изборите со цел да обезбедат избори без насилство.⁴²

Набљудувачите на ММНИ известија за силно полициско присуство во и околу гласачките места. Ова се покажа ефикасно за спречување на насилството кое се случи на 1 јуни. Меѓутоа, на одредени места полицијата не го обесхрабри собирањето на бројни партиски активисти околу нив на тој начин создавајќи непријатна атмосфера за гласачите и членовите на изборните органи. Напнатост или немири беа забележани во близината на 17 избирачки места и на 12 избирачки места внатре, а набљудувачите известија и за 13 случаи на застрашување.

Во целина, набљудувачите на ММНИ гласањето го оценија како 'добро' или 'многу добро' во 91 отсто од случаите. Овој резултат беше подобар во споредба со 20 отсто негативни извештаи од истиот регион на 1 јуни. Сепак, 9 отсто негативни извештаи се знак за бројни проблеми и неправилности во изборниот процес. На пример, во две избирачки места во Тетово, изборниот материјал беше украден пред отворањето на избирачките места.⁴³ Забележаните процедурални грешки се состоеја во тоа што при пристигнувањето на гласачите во избирачкото место ИО не проверуваше дали гласачите имаат мастило на прстот (17 отсто од набљудуваните случаи) и не ги обележуваше гласачите со мастило по добивањето на гласачкото ливче (10 отсто од набљудуваните случаи). Набљудувачите на ММНИ известија за 47 отсто семејно гласање во местата каде што се повторуваше гласањето. Кога беше побарано од нив да објаснат што забележале, набљудувачите на ММНИ објаснија дека во многу случаи мажи влегуваа во избирачките места заедно со група жени и ги насочуваа како да гласаат. Според извештаите на набљудувачите во 18 отсто од избирачките места имаше лица кои 'помагаа' на повеќе гласачи. Повторно имаше значително присуството на неовластени лица, главно активисти на политичките партии, во избирачките места (23 отсто).

ММНИ доби извештаи за 32 пребројувања кои беа набљудувани; осум од нив беа оценети како 'лоши' или 'многу лоши'. Имаше значително присуство на неовластени лица (десет случаи), застрашување на набљудувачи и членови на ИО во два случаи и во девет случаи имаше неусогласеност на резултатите, Според сумираните резултати во 8 избирачки места одзивот на гласачите беше повисок од 80%.

Работата на ОИК-и беше главно позитивно оценета – два извештаи беа негативни, шест добри и четири многу добри. ОИК-и известија дека добивале закани, но како резултат

---

⁴¹ Чаир, Сарај, Студеничани, Арачиново, Липково, Бутел, Куманово, Чучер Сандево, Гостивар, Дебар, Тетово, Врапчиште, Боговиње, Теарце, Брвеница, Желино, Зајас, Јегуновце и Осломеј.

⁴² Состанок со Гордана Јанкуловска, Министер за внатрешни работи, одржан на 16 јули 2008.

⁴³ Гласачките ливчиња беа украдени во избирачките места 1985, 1986 и 1987 од канцеларијата на Директорот на училиштето во Речица. Гласањето во овие избирачки места не се одржа, а ИОи го однесоа остатокот од изборниот материјал во ОИК.

на големиот број меѓународни набљудувачи овие закани немале влијание врз процесот. За време на повторувањето на гласањето набљудувачите на ММНИ беа сведоци на еден таков обид за заплашување во општината Сарај.

XIV. РАЗВОЈ НА НАСТАНИТЕ ПО ПОВТОРУВАЊЕТО НА ГЛАСАЊЕТО

По прегласувањето, само ДПА и ДУИ поднесоа приговори. ДУИ поднесе 8 приговори за 31 избирачко место во ИЕ 1 и ИЕ 6. ДПА поднесе 8 приговори за 148 избирачки места во ИЕ1, ИЕ2 и ИЕ6. На почетокот на процесот ДПА се откажа од 24 приговори за ИЕ2 бидејќи каква било загуба таму ќе значеше дополнително место во Собранието за коалицијата Сонце.

Приговорите повторно се разгледуваа на транспарентен начин во присуство на набљудувачи, а процесот се емитуваше на ТВ. ДИК повторно на почетокот востанови критериуми за отворање на изборните материјали - забелешките во записниците или извештаите од ОИК-и и приговорот да содржи информации кои го поткрепуваат истиот.

По отворањето на материјалите од 13 избирачки места врз основа на приговорите, ДИК поништи седум резултати. Едно избирачко место беше поништено бидејќи записникот не беше потпишан. Четирите избирачки места каде гласањето не се одржа бидејќи недостасуваа изборни материјали беа поништени *ex officio*. Десет од поништените избирачки места беа во ИЕ 6 и влијаеја на еден мандат. Две беа во ИЕ 1 и на почетокот не влијае на распределбата на мандатите.

ДПА поднесе 13 жалби за 110 избирачки места до Врховниот суд. ДУИ поднесе четири жалби за шест избирачки места со кои се бараше преиначување на одлуките на ДИК за поништување. Овој пат Врховниот суд ги потврди сите одлуки на ДИК и поништи три дополнителни избирачки места врз основа на жалбите на ДПА. Заедно со двете претходно поништени избирачки места од ИЕ1, овие поништувања беа доволно за да влијаат на еден мандат заради што требаше да се прегласува. Вкупниот број на избирачки места каде што требаше да има прегласување на 29 јуни во ИЕ1 и ИЕ6 беше 15.

Прегласувањето кое се одржа на 29 јуни не беше набљудувано од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР и не ја смени распределбата на мандатите во Собранието.

ДИК разгледа 4 приговори поврзани со прегласувањето на 29 јуни кои беа поднесени од Партијата за демократски просперитет. По нивното разгледување, ДИК ги отфрли сите приговори.

МНИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана дека од 26 јуни 40 случаи за изборни повреди, кои вклучуваат 150 лица, биле поднесени до Јавниот обвинител. Триесет од приведените во врска со овие случаи беа притворени а останатите 120 беа пуштени на слобода во исчекување да се појават пред суд. Еден од оние кои беа пуштени на

слобода беше функционер на ДУИ кој беше приведен пред прегласувањето на 15 јуни, а беше ослободен за да го почне својот мандат во Собранието. Ова следеше откако седум полицајци, кои претходно сведочеа против него, ги повлекоа своите изјави. Вкупно 13 полицајци беа приведени; против десет од нив беа поднесени тужби за сторени кривични дела поврзани со изборите и нивните полициски должности.⁴⁴

Според Министерството за внатрешни работи, попречувањата на изборниот процес од страна на поединци резултираа со кривични пријави против 171 лице. Од 2 јули, 61 лице е во притвор, а 48 случаи се разрешени. МВР информираше и дека 13 полицајци се суспендирани во исчекување на истрага за прекршоци поврзани со изборниот процес. Висок функционер во МВР истакна дека процесот ќе се одвива полека бидејќи сведоците се плашат, а обвинителите наидуваат на тешкотии во категоризирање на кривичните пријави.

Владејачката коалиција беше формирана на крајот на јули.⁴⁵ ВМРО-ДПМНЕ формираше коалиција со ДУИ и ПЕИ.

XV. ПРЕПОРАКИ

A. ПРАВНА РАМКА

1. Треба да се реши неусогласеноста меѓу Изборниот законик и Законите за судови и управни спорови во однос на жалбите по одлуките на ДИК. Амандманите би можеле да содржат појаснување до кое тело треба да се проследуваат жалбите како и да се посочи кои специфични активности на изборните органи претставуваат конечни управни акти против кои може да се поднесе жалба. Како последица на тесното толкување на своите надлежности од страна на Врховниот суд на предвремените парламентарни избори, се препорачува овие надлежности да бидат префрлени на Управниот суд.
2. Треба да се разреши судирот меѓу Изборниот законик и Законот за прекршоци на тој начин што ДИК би можела во пракса да го спроведе своето овластување да покренува постапки против лицата кои сториле изборни прекршоци споменати во законикот.
3. Член 73 од ИЗ, според кој постапката за заштита на правата поврзани со изборната кампања се покренува пред надлежниот основен суд (со право на жалба до апелациониот суд), треба поконкретно да се разработи во смисла на дефинирање на: предметот на жалбата⁴⁶, потенцијални обвинети, вид/видови на постапка (граѓанска, прекршочна и/или кривична), и можни правни лекови. Пред изборите,

---

⁴⁴ Љупчо Тодоровски, Директор на бирото за јавна безбедност, Министерство за Внатрешни работи 26 јуни 2008

⁴⁵ Собранието гласаше за доверба на владата на Никола Груевски на 26 јули 2008

⁴⁶ Вклучувајќи го и правото на подносителите на кандидатски листи да поднесуваат жалби за дејствија преземени од друг подносител на листа.

- на судиите треба да им бидат достапни информации и обука кои би биле пренесени и до правниците, граѓанското општество и јавноста.
4. Одредбите од ИЗ кои се однесуваат на изборната кампања треба да се прошират – како во предлозите на Министерството за правда – сите општи ограничувања за финансирање на политичките партии, вклучувајќи го и известувањето за придонеси во форма на добра и услуги треба да се применат; периодичен финансиски извештај во текот на изборната кампања (кој би го покривал и периодот пред официјалниот почеток на кампањата); и јасна ревизија на финансиските извештаи за кампањата од страна на соодветните државни органи.
  5. Член 7 од ИЗ кој предвидува забрана за кандидатите кои биле осудени на казна затвор со времетраење од повеќе од шест месеци треба повторно да се разгледа за да се избегнат дискриминарачки ограничувања во однос на пасивното избирачко право.
  6. Останати недоследности и противречности во ИЗ кои треба да бидат решени вклучуваат:
    - а) Член 151 став 1 и 2 предвидува повторување на гласањето на места каде што гласањето било поништено заради прекин од повеќе од 3 часа, доколку вкупниот број на запишани избирачи на тие избирачки места на ниво на изборна единица влијае врз вкупните резултати. Но, членот 104 став 6 предвидува повторување на гласањето доколку прекиноот траел подолго од 3 часа.
    - б) Според член 151 став 1 ДИК, ОИК или Изборната комисија на градот Скопје, можат да ги поништат резултатите од гласањето во избирачкото место. Меѓутоа, ваквото овластување не е вклучено во надлежностите на ОИК кои се содржани во членот 37 според кој ОИК треба само да интервенира во случаите кога е констатирана повреда од страна на ИО-и.
    - в) Според член 148 став 1, подносителите на листи на кандидати во постапката за гласање, сумирање и утврдување на резултатите од гласањето, може да поднесат приговор до ДИК; ставот 2 предвидува поднесување на ваквите приговори во рок од 48 часа по завршувањето на гласањето. Сумирањето на резултатите од страна на ОИК и нивното утврдување од страна на ДИК може да заврши по истекувањето на претходно споменатиот рок.
  7. Доколку разгледувањето на жалбите поврзани со изборите и понатаму остане во надлежност на Врховниот суд, седниците би требало да бидат јавни.

Б. ОРГАНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

8. Да се обрне внимание на што поскоро пополнување на местата во стручната служба на ДИК за да може во целост да функционира како независен орган. Персоналот би требало да вклучува правници кои би работеле на приговорите и би почнувале истраги за повредите поврзани со изборите.

9. Иако изборот на членовите на изборните органи по пат на случаен избор е за пофалба, се препорачува претседателите на ОИК да ги назначува ДИК од редот на претходно избраните членови или од страна на самите членови на ОИК по нивниот случаен избор.
10. Правилата за државните и јавни службеници треба да бидат дополнети на начин кој ќе им дозволи на членовите на ОИК да бидат навремено ослободени од нивните секојдневни обврски за да можат ефикасно да ги завршат своите обврски. Државните и јавни службеници кои се распоредени надвор од нивното место на живеење треба да имаат соодветно време да пристигнат и соодветен надомест на трошоците.
11. ДИК треба подобро да го дефинира процесот на сумирање на резултатите од страна ОИК на денот на изборите: како да се справат со неусогласени резултати од избирачкото место; како и кога да наложат пребројување на гласовите; јасно да го образложат правото на набљудувачите и овластените претставници да имаат директен пристап до процесот во целост, вклучувајќи го и делот на внесување податоци.
12. Треба да се разработат дополнителни програми за обука. Обуката на ОИК-и треба да се спроведува меѓу изборни циклуси и треба да ги вклучува следниве теми: водење на постапката на сумирање на резултатите и проверка на записниците, логистика и финансии, комуникација со ИО-и и справување со приговорите и итни случаи на денот на изборите. Обуката на ИО-и би можела да ги покрива процедурите на денот на изборите, пополнување на записниците, правата на набљудувачите и овластените претставници како и веќе предложената обука за групно и семејно гласање. Обуката за активностите на полицијата на денот на изборите треба да продолжи и да биде дополнета со детално објаснување за улогата на полицијата надвор од избирачкото место – особено во поглед на справувањето со групирањето пред гласачкото место и обезбедување на истото пред броењето. Посебно обучени инструктори, вработени за изработка и изведба на обуки би придонело кон подобрување на нивната ефикасност.
13. Информирањето и едукацијата на гласачите би можело да се подобри. На локално ниво би требало да има повеќе информации за локациите и границите на избирачките места. На национално ниво, ДИК би требало да има повисок буџет кој би им овозможил подобро информирање на гласачите и справување со клучните проблеми. Ова ќе биде од исклучително значење за обнова на довербата на гласачите.
14. Иако е за пофалба тоа што учесниците во процесот овластуваат свои претставници и ги информираат соодветните органи за нивниот идентитет, би требало да постои начин претставниците на политичките партии и кандидати во избирачкото место да бидат идентификувани. ОИК би можела да размисли за издавање на акредитации со бројот на избирачкото место за секој овластен претставник; на лицата без акредитации не треба да им се дозволи да влезат.

В. ИЗБИРАЧКИ СПИСОК

15. Треба да се спроведе темелна проверка и ревизија на избирачкиот список.
16. Процедурата за промена на податоците за место на живеење треба повторно да се разгледа притоа обрнувајќи внимание на скратување и поедноставување на процедурата.
17. Областите за кои се формираат избирачки места треба редовно да се ревидираат; оние делови во кои бројот на гласачите е помал од договорениот праг, гласачите би требало да бидат припоени кон други избирачки места.

Г. ИЗБОРНА КАМПАЊА

18. Дефиницијата на изборниот молк би требало да се разработи и да вклучува изборни постери и летоци. Сепак праксата на забрана на информации и други известувања од органите за спроведување на изборите треба да престане да постои.
19. Сите печатени материјали треба да содржат информации за нарачателот и производителот на предметите поврзани со кампањата кои ќе може да се проверат. Сите рекламни спотови кои се емитуваат треба да бидат означени како такви и да содржат информации за тоа кој ги има обезбедено средствата за рекламниот спот.
20. Властите треба да вложат повеќе напори за истражување и поведување на постапки за инцидентите на насилство и прекршоците поврзани со изборите за време на изборната кампања. Тоа вклучува и истрага во врска со прашањата кои ги покренала Државна комисија за спречување на корупција. Освен тоа, треба да се вложат напори ваквиот процес да не биде сфатен како политички и пристрасен во корист на една група или партија.
21. Треба да постои јасна разлика меѓу улогата и функционирањето на државните и партиските органи. Во таа насока, треба да се вложат повеќе напори во врска со прашањата кои беа идентификувани за време на изборната кампања.

Д. ПРОЦЕДУРИ НА ДЕНОТ НА ГЛАСАЊЕТО И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ГЛАСАЊЕТО

22. Земајќи предвид дела ставањето на втор печат може да ја наруши тајноста на гласање, одредбата за втор печат на гласачкото ливче треба повторно да се разгледа.
23. Практиката на печатење на еднаков број на ливчиња со бројот на запишани избирачи и потоа отворање на материјалите и вадење на ливчиња за рано гласање, треба да се измени. Ваквата пракса водеше кон недостиг на безбедност на ливчињата кога ИО не можеа да го усогласат бројот на гласачки ливчиња бидејќи не им беше познат бројот на гласачки ливчиња кои биле извадени. Наместо тоа, секое избирачко место би можело да добие дополнителни гласачки ливчиња што би дозволило грешки, а ОИК-и би можеле да добијат посебни гласачки ливчиња, со посебен сериски број, кои би се користеле за рано гласање.

24. Напорите за повикување на одговорност на оние кои се виновни за нарушување на денот на изборите треба да продолжат. Членовите на изборните органи кои се осудени за прекршоци не треба повторно да бидат назначени во ИО-и и ОИК.

Ѓ. МЕДИУМИ

25. Со цел да се обезбеди рамноправен пристап до медиумите, како што е пропишано со закон, сите учесници во изборите би требало да добиваат иста цена за исто времетраење на емитување. Ова е различно од сегашната пракса која предвидува еднаква основна цена, а потоа преговарање на намалувања кои не се објавуваат.
26. Наместо Собранието да усвојува нови правила пред секои избори, Законот за радиодифузна дејност и Изборниот законик треба да содржат детални правила за медиумско претставување.
27. Треба да се востановат процедури кои ќе му овозможат на Советот за радиодифузија навремено и ефикасно санкционирање на радиодифузерите во случај на кршење на правилата за медиумско претставување во текот на кампањата. Овие процедури би требало да овозможат навремено решавање на приговорите со цел да се даде доволно време за поднесување на жалби.
28. Треба да се преземат чекори во насока на собирање на радиодифузната такса, а институциите кои се финансираат од радиодифузната такса, би требало своите примања да ги добиваат навремено.

ДОДАТОК 1 – КОНЕЧНИ РЕЗУЛТАТИ⁴⁷

Според конечните резултати од изборниот процес, Коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ освои 63 мандати, коалицијата Сонце 27, Демократската Унија за Интеграција (ДУИ) 18, Демократската партија на Албанците (ДПА) 11 и Партијата за европска иднина (ПЕИ) 1 мандат. На крајот на јули, коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и ПЕИ ја формираа владејачката коалиција.

Одсив на гласачите:

- **Парламентарни избори, 1 јуни** **57.99%**
- **Повторување на гласањето на 187 избирачки места, 15 јуни** **48.9%**
- **Збирен одсив на гласачите од сите фази на процесот** **57.06%**

Политичка партија	Резултати по 1 јуни 2008			Резултати по 15 јуни 2008		
	Број на добиени гласови	%	Број на освоени мандати	Број на добиени гласови	%	Број на освоени мандати
Коалиција предводена од ВМРО-ДПМНЕ	482.842	46.0%	64	481.602	47.0%	63
Коалиција Сонце	233.371	22.0%	28	233.362	23.0%	27
ДУИ	111.407	11.0%	13	125.997	12.0%	18
ДПА	105.293	10.0%	13	83.678	8.0%	11
ПЕИ	14.502	1.0%	1	14.473	1.0%	1

⁴⁷

Државна изборна комисија, конечни резултати:

http://www.sec.mk:90/english/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=74

ЗА ОБСЕ/ОДИХР

Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) претставува главна институција на ОБСЕ која им помага на земјите учеснички во ОБСЕ „да обезбедат целосно почитување на човековите права и основните слободи, придржување кон владеењето на правото, унапредување на принципите на демократијата и (...) градење, засилување и зачувување на демократските институции, како и спроведување и унапредување на толеранцијата во целото општество“ (Хелсиншки документ од 1992 година). Ова е познато како човекова димензија на ОБСЕ.

ОБСЕ/ОДИХР, со седиште во Варшава, Полска, беше создадена на Парискиот самит од 1990 година како Канцеларија за слободни избори, а започна со работа во мај 1991 година. Една година подоцна, името на Канцеларијата беше сменето за да го отсликува проширениот мандат, кој вклучуваше човекови права и демократизација. Денес оваа институција има 130 вработени.

ОБСЕ/ОДИХР е водечка организација во Европа во полето на набљудување на избори. Таа секоја година го координира и го организира распоредувањето на илјадници набљудувачи за тие да оценат дали изборите во регионот на ОБСЕ се во согласност со клучните заложби на ОБСЕ, други меѓународни стандарди за демократски избори и домашното законодавство. Нејзината посебна методологија обезбедува детален увид во изборниот процес во целост. Преку проекти за поддршка, ОБСЕ/ОДИХР им помага на земјите учеснички во ОБСЕ да ја подобрат својата изборна рамка.

Активностите на канцеларијата насочени кон демократизација го вклучуваат следното: владеење на правото, законодавна поддршка, демократско владеење, миграција и слобода на движење и еднаквост на половите. ОДИХР секоја година спроведува голем број целни проекти за поддршка, кои имаат за цел развој на демократските структури.

ОБСЕ/ОДИХР исто така им дава поддршка на земјите учеснички во исполнувањето на нивните обврски за промоција и заштита на човековите права и основни слободи кои се во согласност со заложбите на ОБСЕ за човековата димензија. Тоа се постигнува преку работата со различни соработници на негување на соработката, унапредување на способностите, и обезбедување на стручна поддршка во тематските области кои вклучуваат човекови права и борба против тероризам, подобрување на заштитата на правата на лицата кои се жртви на трговија со луѓе, образование и обука за човекови права, набљудување и известување во врска со почитувањето на човековите права, правата на жените и безбедноста.

На полето на толеранцијата и недискриминацијата, ОБСЕ/ОДИХР им обезбедува поддршка на земјите учеснички да го засилат својот одговор против кривични дела на омраза и инцидентите на расизам, ксенофобија, антисемитизам и други форми на нетолеранција. Активностите на ОБСЕ/ОДИХР поврзани со толеранцијата и

недискриминацијата се фокусираат на следниве области: законодавство, обука за спроведување на законите, набљудување известување и следење на одговорите на кривични дела и инциденти мотивирани од омраза; како и образовни активности за унапредување на толеранцијата, почитувањето и взаемното разбирање.

ОБСЕ/ОДИХР им обезбедува совети на земјите учеснички во врска со нивната политика кон Ромите и Синтите. Го унапредува јакнењето на капацитетите и формирањето на мрежи помеѓу заедниците на Ромите и Синтите и го охрабрува учеството на претставниците на Ромите и Синтите во органите каде се креираат политиките.

Сите активности на ОДИХР се спроведуваат преку тесна координација и соработка со земјите учеснички во ОБСЕ, институциите на ОБСЕ и мисиите на терен, како и со другите меѓународни организации.

Повеќе информации можете да добиете на интернет страницата на ОДИХР (www.osce.org/odhr).